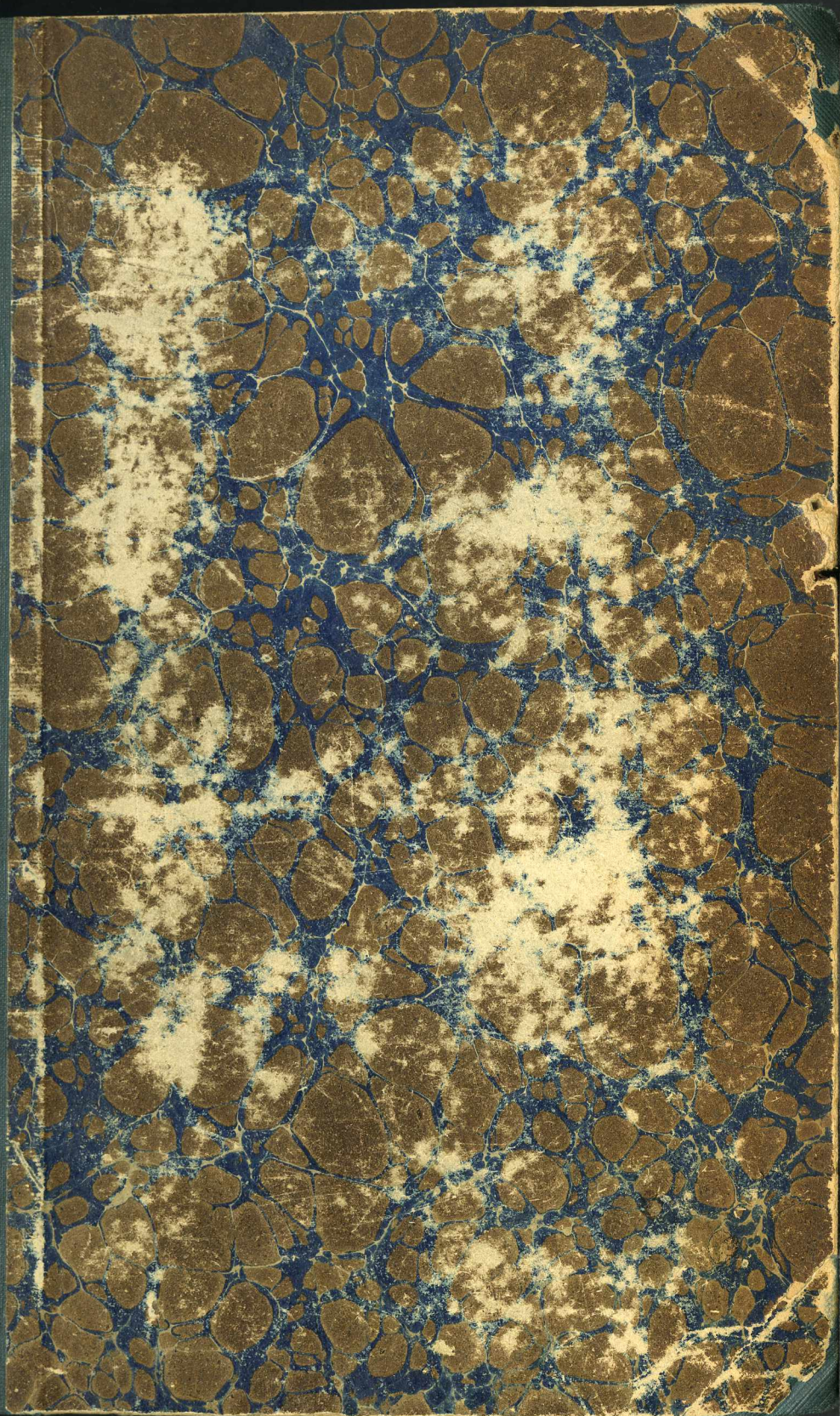

Politikai
röpiratok.

125.

125
1083

A

KATHOLIKUS AUTONOMIA

KÉRDÉSÉHEZ.

3.

SZILÁGYI VIRGIL.

A

KATHOLIKUS AUTONOMIA

KÉRDÉSÉHEZ.

PEST, 1869.

FANDA ÉS FROHNA NYOMDÁJÁBÓL.

UNIVERSITY LIBRARY

DR BALLAGI GÉZA

TOH 1 17

1880

UNIVERSITY LIBRARY

Pest, julius 18. 1869.

A vallás és mindaz, a mi ezzel organikus kapcsolatba jó, legelső sorban áll társadalmi nagy érdekeink között.

Ugy vagyunk alkotva, hogy a hit fölemeli a lelket, az élet bajai által zaklatott emberi kedélybe megnyugvást önt; és a vallásos érzésnek ezen befolyása nincs alárendelve az egyházi külszerkezet módozatainak. De hogy a vallás általában s a mi katolikus vallásunk is minő mértékben válik gyümölcsözővé az egyén és a társadalom életére nézve, különösen a lélekismereti szabadság megvédésében s az emberi haladás előmozdításában: ez nagy mértékben függ az egyház intézményeitől.

Az egyház minden hitelvei változhatlanok; de nem változhatlanok minden intézményei; sőt ezek változnak a kor szellemének elutasíthatlan igényeihez képest. Ezért sürgetjük egyházi intézményeink javítását ma, az önkormányzat elvei szerint.

De mit akarunk mi katolikusok az autonomia sürgetésével?

Ezt a kérdést sokszor fölvetik a nem katolikusok, a kik azt gondolják, hogy az önkormányzati institutio egyházunk alapelveinek lényegével ellenkezik. És sokszor fölvetik az oly katolikusok is, a kik az alkotmányos institutioknak, a kik az önkormányzatnak nem érzik becsét, vagy a felvilágosodottság színében vélnek megjelentetni a változó közvélemény előtt, ha közönyösséget mutatnak azon erkölcsi s szellemi magasabb érdekek iránt, a melyek egyházi tügyeinkkel válhatlan kapcsolatban állanak.

Hogy mit akarunk az autonomiával? e kérdést egy másik kérdéssel talán teljes világosságba helyezhetjük. Azt kérdem: mit akarunk az államéletben, az alkotmányosságra és politikai önkormányzatra irányzott törekvéseinkkel? Mindenki azt fogja felelni, hogy az egyéni boldogság eszközeit, a szabadság biztosítékait keressük a politikai önkormányzat formáiban. Az egyházi autonomia

megalkotásával ugyanezt akarjuk elérni azon egyházi társadalomban, mely a katolikus hivek egyeteméből áll, azon ügyeket illetőleg, melyek az egyházi életnek nem dogmatikus, hanem világi s társadalmi részeit képezik.

A mint az államéletben jogosult a politikai önkormányzat, épen ugy jogosult minden egyháznak önkormányzata azon körben, a melyben küzd és munkálkodik céljaiért. És midőn valamennyi keresztény és nem keresztény hitfelekezet oda törekszik, hogy egyházi önkormányzatát a kor s haladás igényei szerint fejlesztesse s biztosítsa: vajjon épen csak mi katolikusok érezzük-e magunkat arra utalva, hogy az egyházi önkormányzatot nélkülözzük? És vajjon mi kötelezne bennünket arra, hogy midőn jobbról is balról is minduntalan állítják, miszerint hitelveinkkel és egyházi szervezeteinkkel az egyházi önkormányzat összeférhetlen, — a tudatlanság és roszakarat által fejünkre szórt ezen bántalmat eltérni tartozzunk?

A katholicismus szelleme nem ellenkezik a tiszta demokratia elveivel. Ebben semmi különbség nincs katholicismus és a protestantismus között. A katolikus egyháznak épen ugy életelve az önkormányzat, mint bármely protestans egyháznak. A katolikus egyház bizonyos formák szerint meg is tartotta vagy visszaszerezte s kifejtette az önkormányzatot a különböző viszonyok sajátságai szerint különböző alakban mindenütt, a hol a katolikus vallás nem államvallás, a hol a katolikus egyház kormányzatát az állam vagy az államfő magához nem ragadta.

Ma, midőn a különböző vallások jogegyenlősége törvénybe van igtatva, s kell, hogy az életbe is átmenjen, ma már semmi sem áll útjában annak, sőt elkerülhetlenül szükséges, hogy egyházunk a politikai államtól teljesen függetlenítettessék, s annak szabadsága, önkormányzati intézmények szervezésével a hivek egyetemes gondoskodásának tárgyává tétetvén, biztosítottassék.

Az egyház önkormányzata az egyház szabadsága.

Ha tudni akarjuk, vajjon szabad-e vagy nem valamely egyház az államban, vegyük szemügyre azon viszonyt mely közte s az állam közt létezik. Ott, hol az államhatalom tulmegy az egyszerű felügyelet határain és az egyház ügyeinek kezelésébe tényleg avatkozik, ott, hol az egyházi kormányzat minden vonalon erős kapcsolattal van szorítva a politikai hatalom elhatározásaihoz: ott szabad és független egyház nincs.

Ilyen helyzetben van egyházunk még mindig Magyarországon; és ilyen helyzetben az állam nyújthat egynémely előnyt és kiváltságot az egyháznak: de ezen előnyök és kiváltságok igen drágán, az egyház függetlenségének árán vannak megvásárolva, s végelemzésben az egyház legszentebb erkölcsi s vallási érdekeinek hátrányára szolgálnak, a hitélet mezejét sok tekintetben a hivalkodás és az anyagi kedvezések utáni futkározás terévé változtatják, és lassankint aláássák a közlelkismeretben az egyház alapjait.

Ennek ellentéte a szabad egyház, a mihez nekünk katolikuskoknak az állammal szemközt ép annyi jogunk van, mint akármely más hitfelekezethez. Mert a szabad egyház fogalma nem egyéb, mint egyrészt a lelkiismereti, s vallásszabadság elvének s más részről az összes egyház-társulati jogoknak teljes alkalmazása az államban, mind az állampolitikai mint a társadalmi vonatkozások terén.

Ha e fogalmat az egyház s állam közötti viszonylatokra alkalmazzuk, akkor egyházi érdekeinknek úgy mint a kérlelhetlen logikának két követelésével állunk szemközt. Egyik, hogy a szabadságra, függetlenségre törekvő egyháznak az állampolitikai célok hajhászatáról le kell mondania. Az egyház, közvetlen befolyást az állampolitikai ügyekre nem gyakorolhat. Gyakorolni fog s igyekezzék is befolyást gyakorolni erkölcsi erejének szellemi eszközeivel az államtalok gondolkozására, kedélyére, az ember nemesítésére, az egyéni s társadalmi önérték fejlesztésére s ez uton magának az államegészenk életére is: de ezen befolyás a hitélet emelésének, az igaz vallásosság helyreállításának, az erkölcsi s ismeretterjesztő nevelésnek körében működjenk. Az állampolitika nem az egyházi életnek köre.

Másik követelése az egyház érdekeinek az elsőből önként foly. Ha a szabadságra törekvő egyház lemond a közvetlen állampolitikai befolyásról, mely oly nagy mértékben veszélyezteteti a vallás érdekeit: viszont az államnak is teljesen és tökéletesen le kell mondania az egyházi ügyekben való avatkozás mindazon eszközeiről s alakzatairól, melyeket magának az egyházzal szemben akár gyakorlat, akár szerződések által időnk folytában szerzett.

Ezekből következik, hogy az egyház különváljen az államtól és korlátlan szabadságát visszanyeri mind a lelkiismereti s vallási dolgokban, mind azon jogok élvezetére nézve, melyek az egyházat, mint vallási társadalmat az ő feladatainak egész körében illetik. És ha ez megtörténik, akkor az egyházszabadság elvének társadalmi

alkalmazása magának az egyháznak kebelében elvezet oda, hogy mindaz, ami az egyház benső szervezetében a dogmatikai változhatlanság szabályai alá nem esik, mindaz mi akár a hitélet, akár a neveléstügy szervezésére nézve az egyházi tevékenység körébe tartozik, mindaz, mi a világiak és a papság közötti viszonylatok javításával egyházi életünk hatályainak kifejtésére vonatkozik, magában a katolikus egyházban szabadon és függetlenül, az államhatalom minden beavatkozása nélkül rendeztessék.

Kétségtelen, hogy ilyen autonomikus szervezkedés az egyházi ügyek világi vonatkozású dolgaiban a világiak befolyásának túlsúlyát fogja megalapítani. Hanem ez végelemzésben csak üdvös eredményekre vezetend egyházi magas érdekeink megővésában, az egyház jogainak és szabadságának biztosításában, különösen azon püspöki állás immunitásának megőrzésében is, amely állás egyházunk természetének alkatrészei közé tartozik.

Indokolom nézetemet. Az emberi haladás folyama nagy hullámokat vet az egyház életére is azon hatásoknál fogva, melyeket az újabb kor eszméi mind állami mind társadalmi fejleményeinkre gyakorolnak. Ezen hatásokat ignorálni nem volna czélszerű. A szellemi küzdelmet, melyet ezen hatások oly nagy mértékben fokoznak, csak a végletek öröklődései tehetik veszélyessé.

Egyik oldalon az egyházi reactio feltámad minden ellen ami haladás, a szónak valódi értelmében. Ezen egyházi reactio hajlandó volna a középkorba visszaterelni a társadalmat. Másik oldalon a felforgatás ösztöne, mely azt hiszi hogy a gyors haladásnak, az emberi faj boldogulásának útjában áll minden, ami létezik, és különösen az egyház, a vallás az, melyet legelső sorban lerombolnia kellene. Mindaz, aki csatlakozik az egyházi reactihoz mely hátrafelé akar rohanni, kezére dolgozik a felforgatásnak, és mindaz a ki felforgatás útján akar előre rohanni, kezére dolgozik a reactionak.— A két véglet egymás megsemmisítésére tör s többnyire egymásnak pillanatnyi diadalát idézi elő.

Egyházunk érdekeit sem az egyik sem a másik végletnek reményeihez kötnünk nem szabad. Emelkedett lelkiülettal, határozott szabadelvűséggel, erős kezekkel szükséges felkarolnunk egyházi önkormányzatunk szervezését. A püspöki hatalom ne képezzen magának aggodalmakat oly veszélyek föltevésével, melyekkel a

szabadelvű haladás nem fenyegeti, s a szabadelvűség ne gondolja, hogy a püspöki hatalom a haladásnak útjában áll.

Hanem csak egyetlen egy út van, amelyen a végletek emésztő harcát elkerülhetjük egyházunkban. Ez út az melyet említék: a világiak túlsúlyának biztosítása. Azon téren és azon határok között, a mely téren és amely határok közt a tervezett önkormányzat mozog, a világiak túlsúlya az egyházban nem oly jellemű hogy akár a püspökök, akár általában a papok kanonjogi állását legkevésbé is veszélyeztethetné. A püspöki elsőséget és vezérletet a tisztelet és bizalom önként adja meg a főpásztoroknak az autonomikus szervekedésben; — az alsó papság befolyása s törvényes jogai pedig a helyett hogy mobilisálatnának, inkább megszilárdulnak azon segély és támasz által, melyet a világiak erőteljes befolyása nyújt. Ha ekkép fogjuk szervezni a világiak túlsúlyát egyházi önkormányzatunkban: akkor a világiak, haladási küzdelmeikben a papságot leghivebb szövetségessé tették a reactio ellen és vizsout a papság állását a világi katolikusok egyeteme legbiztosabban fogja megvédelmezni a felforgatási törekvések minden támadása ellen.

Egyházunk önkormányzatának magából az egyházból kell ki-fejlődnie. Az államkormányzatnak nincs joga szervező kézzel nyúlni e kérdéshez. A főpapság is érezte, hogy a magyar katolikus egyház világi hiveinek egyeteme soha sem volna képes önérzetével meg-egyeztetni s megnyugvással fogadni egy oly autonomiát, mely az egyházi rend által octroyáltatván püspöki kegyadományak volna tekinthető.

Kell, hogy önkormányzatunk a természetszerű benső fejlődésnek gyümölcse legyen. Módot kelle találni arra, hogy ez lehetővé váljék. Az autonomiát megteremteni s szervezni csak egy alkotó katolikus congressusnak lehet hivatása. Egy ily congressust akár a kormány akár a főpapság által octroyált választási törvény szabályai szerint alakítani, czélszerűtlen és bizalmatlanságot keltő eljárás lett volna okvetlenül.

Egy vegyes értekezlet megállapodott bizonyos választási módozatban, mely szerint választások lettek eszközlendők nem az alkotó congressusra, a szervező nagy gyűlésre, nem, hanem egy előkészítő gyűlésre mely már mint választások eredménye választási törvényt készítsen, a kath. congressus szabályszerű összehívhatása végett.

Ez az előkészítő gyűlés oly előcsarnokot képez tehát, melyen át kell mennünk, hogy az absolut kormányzás nyomasztó levegőjéből egy alkotmányos önkormányzat tevékenységének körébe átjuthassunk s egyházi ügyeink kezelését az államhatalom gyámködása alól is felszabadítsuk.

Átmeneti módozatra volt szükség. És ha meggondoljuk, hogy egyházkormányzatunk szervezetében minden képviseleti testület hiányzott és magát az alkotást kezdetleges associatiótól várni lehetetlen volt; ha meggondoljuk, hogy oetroyált választási rend alapján egyenesen magát a congressust hívni össze czélszerűnek szintén nem látszhatott: a legelfogadhatóbb expediens volt mindenesetre a választási rend kidolgozására s egyedül csak erre, egy előkészítő gyűlésnek összehívása.

Minden gondolkozó főnek tudnia kell, hogy ügyünk a korszellem vállain áll, hogy törekvésünk a társadalom átalakulásának egyik láncszeme, küzdelmünk szabadsági küzdelem a legmagasabb erkölcsi érdekek terén. Elleneink tehát magát az autonomia ügyét támadni meg, nem igen merik. A tényezőket, az alkotás egyes mozzanatait igyekeznek gyanusítani s népszerűtlenné tenni, hogy nehezsék az autonomia győzelmét, hogy utjába akadályokat gördítsenek.

Elsőbb a választásokat igyekeztek megghiusítani. Nem sikerült. A katolikus nép ösztönszerűleg érezte, hogy magas érdekek megmentéséről van szó s kevés elámitott, félrevezetett község kivételével, támogatólag csatlakozott azokhoz, a kik a választásbani részvételt ajánlották.

A választások után bizonyos oldalról a mandatumok elfogadását akarták úgy tüntetni fel, mint mely a szabadelvűséggel ellenkezik. A radicalismust játszották, hogy megghiusítsák az automia létrejöttét, azt, ami lényegében maga a legtisztább radicalismus. Százhárom megválasztott világi képviselő közül akadtak is, ha jól tudom, — hárman, akik letették a mandatumot.

A kérdés nagyon egyszerű volt. Szükségesnek, jogosnak az egyház érdekeire s a hazára, valamint a szabadság fejlődésére nézve üdvösnek tartjuk-e vagy nem a katolikus egyház önkormányzatát? Akarjuk-e igazán ezen autonomiát, vagy nem akarjuk?

Ha nem tartjuk üdvösnek és nem akarjuk azt: ugy annak létrejöttét közreműködéssel elősegítenünk lehetetlen. Ellenben, ha

üdvösnek és sürgetősnek tartjuk és ha ohajtjuk is annak létrejöttét : úgy kötelességünk oda törekedni, hogy ez a kor szellemének megfelelő szabadelvű irányban, demokratikus alapokon történjék. Pusztán negatívval, annak a mi történik egyszerű gáncsolásával egy nagy célt elérni sohasem lehet. Ohajtani az autonómiát s mégis megtagadni a közreműködést, ez annyi, mint hátrálni a kötelesség előtt és a tehetetlenség politikájának hódolni meg.

Tagadhatlanul hiányos azon szabályzat, mely szerint az előkészítő gyűlés tagjai választottak. Az is igaz, hogy ezen választási szabályzat nem alkotmányos módzatok szerint lett alkotva, hanem bizalmi férfiak által tervezve, terjesztetett felsőbbi megerősítés alá. E két körülményből azonban arra, hogy kivonjuk magunkat a kötelesség és az ezzel járó erkölcsi felelősség súlya alól, — igazolót okot merítünk alig lehetséges.

Elsőben is meg kell gondolnunk, hogy egy választási törvény fogyatkozásai magukban véve soha sem képezhetnek indokot a választástól visszavonulásra.

Azon választási törvény, mely szerint a magyar országgyűlési képviselők választása történik, szintén nagyon hiányos. Ezen választási törvények mellett a kormány épen úgy, sőt egyben-másban még nagyobb nyomást gyakorolhat a választásokra, mint a minő nyomást gyakorolhatott az előkészítő gyűlés tagjainak választására a püspöki kar. De még sem jutott eszébe senkinek azt mondani, hogy nem kell képviselőt választani, mert a választási törvények hiányosak.

Ami pedig azt illeti, hogy a választási szabályzat nem képviselő testület által nem az alkotmányos törvényhozás elvei szerint lön alkotva, erre nézve elég tudnunk, hogy a választási szabályzatot nem lehetett az alkotmányosság szigorú elvei szerint megalakítani, egyszerűen azon oknál fogva, mert önkormányzattal s az önkormányzatnak semminemű rendszeres képviseleti közegével nem bírtunk. Épen ez az, a mit létre kell hoznunk. Ez az, ami bizonyos átmeneti intézkedést kívánt, mely a katolikus közönség által fogadhatóba vétetvén, a hallgatag elfogadott *compromissum* természetét öltötte fel.

Ime a keleti egyház önkormányzatának átmeneti intézkedéseit az országgyűlés adta meg, amely pedig a keleti egyházra, mint önálló egységre nézve törvényeket alkotni ép oly illetéktelen sőt táu

illetéktelenebb mint az egyházi előjáróság. Hasonló történt az izraelita congressus összehívásánál is. De sem itt, sem amott nem mondotta senki, hogy mivel a választási szabályokat nem az egyházi önkormányzat állította elő: ennél fogva lehetetlen belebocsátkozni az önkormányzati tevékenység megkezdésébe.

Bizonyos hogy valamint az előkészítő gyűlés, feladatának megoldásába belebocsátkozott és egyszerűen túltette magát azon nehézségeken, melyeket különböző oldalról utjába vetni szándékoztak: úgy ezentúl is leend a katolikusokban annyi erő s elhatározás, hogy a már megindult nagy munkát feltartoztatni ne engedjék; és az alaptalan in-inuatiokra, a különböző forrásból eredő ellenséges támadásokra egy erőteljes egyház-önkormányzati organismus létrehozásával feleljenek.

A congressus egybehívásához szükséges választási törvény tervezésével az előkészítő gyűlés tizennyolezós bizottsága elkészült. Ezen tervezet az előkészítő gyűlés elé fog terjesztetni, s e gyűlés azon remélhetőleg több pontban még változtatni fog. Vannak e tervezetnek is hiányai, melyeket pótolni kell és más részről oly rendelkezéseket is tartalmaz, melyek a szabadelvű haladás és a jogegyénlőség igényeit teljesen ki nem elégítik. Birálatba bocsátkozni ez alkalommal hely és időnkivüli volna.

Hanem szükséges annak szelleméről némieket megérintenem azon jószándok visszatükrözésül, mely a bizottságot a reá ruházott feladat megoldásában vezérelte.

Autonomikus törekvésünkben a sikernek egyik főfeltétele az, hogy a világi katolikusok egyeteme bizalommal viseltessék ügyünk üdvös volta iránt, és tisztult nézetekkel erős meggyőződéssel vegye körül az alkotó congressus majdan bekövetkező működését, melynek feladata lesz az emelkedett hitéletnek, a korszellemnek és a szabadságnak egy közös oltárát felállítani.

Egyházunk ellenségei minden alkalommal, és alkalom nélkül is azzal ijesztgetnek bennünket katolikusokat, hogy az önkormányzat, melyre egyházunkban törekszünk, a főpapság ellenállhatlan akaratánál fogva nem lehet egyéb, mint a papi uralom rehabilitációjának eszköze. Akként számítanak, hogy megingatván ekkép az ügy iránti bizodalmat lelkünkben, autonomikus mozgalmunk a katholi-

kusok közönyösségének zátonyára jutand. Ezen czélatok élet csak egy tompíthatja meg, s ez: a katolikusok s az egész nemzet közvéleményében fentartani a bizalmat, az egyházi önkormányzat helyreállítására irányzott erőfeszítéseink iránt.

E szempont vezette a tizennyolczas bizottság összes tagjait, papokat és világiakat egyiránt, midőn a szervező congressus összealkotására nézve a leglényegesebb pontokban megállapodáshoz jutni szavazás nélküli egyhangusággal törekedtek.

Legelső volt mire nézve egyhangu megállapodás történt, hogy a congressus egyházi s világi tagjai között is megtartassék azou számarány, mely az előkészítő gyűlésen az összeható működések alapjául elfogadtatott. A megválasztandó világi képviselők számát 103-ról 130-ra, tehát jelentékenyen felemeltük, s az alpapság képviseletét szaporítottuk, úgy hogy egyrésről a kegyúri néhány képviselőt s másrésről a káptalanok és tanító szerzetesek csekély számu képviselőit is számitásba véve, a világi képviselők száma mindenetre kétszer annyi legyen, mint mennyit a szavazattal bíró megyés püspökök és papi képviselők összevéve tesznek.

Egyhangulag állapodott meg a bizottság abban is, hogy a választási jog, semmi némű censushoz, avagy feltételhez ne köttessék. Minden teljes koru katolikus szavazni fog egyházgyűlési képviselőjének megválasztásánál, az elmebeteg s fenyeiték alatt állók egyedüli kivételével. Ez az általános szavazatjog a maga tisztaságában. A katholicismus nem fél a demokrátiától. Ellenkezőleg épen a demokrátiában keresi főlemelkedésének megdönthetlen biztosítékát.

Mi a papi s világi képviselők választásának módozatait illeti, figyelembe vette a bizottság, hogy a képviseletnek benső erkölcsi értéke és sulya legnagyobbrészt e módozatoktól függ. A választási módozatoktól függ, vajjon a megválasztott képviselő valóban választóit képviseli-e, vagy azon tényezőket csupán, amelyek erős nyomást és befolyást gyakorolhattak a választókra.

Az országgyűlési katolikus képviselők az elkészítő gyűlésre történt választások iránt kiadott szabályok fölött szerkesztett emlékiratukban két dolgot kívántak, mint nélkülözhetlent a választás függetlenségének biztosításául. Egyik, hogy az egyházmegyére eső világi képviselőket ne collective az összes egyházmegyei katolikusok válaszzák, hanem hogy egyházmegyénkint aránylagos számu választási kerületek alakittassanak, és minden kerület külön egy

követet válaszszon. Másik kívánat volt, hogy az egyházmegye pádi küldötteit az alpapság alesperesi kerületenkint szokott alesperesi gyűléseiben titkos szavazással, az alesperesi kerületbe be nem osztott papság pedig, az egyházmegye székhelyén — hasonlólag titkos szavazással válaszsza.

E kívánatok a mult választásoknál teljesítve nem lőnek s voltak, a kik egész rémülettel hirdették, hogy legokosabb visszavonulni az egész autonomikus mozgalomtól, mert ime a főpapság soha sem fog beleegyezni az egyházmegyék világi választókerületekre való felosztásába, sem abba, hogy az alpapság titkos szavazással, tehát teljes függetlenséggel válaszsza meg a maga képviselőit.

A tizennyolezas bizottságban, mely püspökökből, áldozárokból és világiakból állott, mindkét pont a legkisebb vita nélkül lett elfogadva. Sőt a bizottság még tovább ment, hogy a választási módzatokban a független választások és a képviseleti elv érvényesülésének még más biztosítékairól is gondoskodják. Az összeírások és választások vezetését tulnyomólag világiakból álló választmányok kezébe adja, s a szavazatok összeszámításának lehető hibáktól megóvása végett biztosítékokról gondoskodik. Minden szavazatjoggal bíró világi katolikust hivatalból összeírtni kíván s a szavazatjog gyakorolhatását semmi fárasztó beiratási utánjárástól nem feltételezi. A szavazatok összeszedését községenként kívánja eszközöztetni, hogy a szavazatjog gyakorlása mindenkire nézve lehetővé s könnyűvé váljék. A papi választásokat illetőleg pedig a titkos szavazat eredményének első sorbani constatirozását magukra az esperesi gyűlésekre bizza, hogy az alpapság választásának függetlensége e ponton is védve legyen.

Hogy a választási törvény tervezetének összes pontjai között nincs meg a teljes és tökéletes harmonia, — ez kétséget nem szenved. Alapeszméi s leglényegesebb rendelkezései korunk miveltségének színvonalán állanak: hanem a kivitelben a szigoru következetesség elvei alkalmazva nem lettek. Alig indokolható kivételek ötlenek élénk a jogegyenlőség sérelmével, és midőn az első alakulás nehézségei iránt fölmerült tekinteteknél fogva czélszerűnek látta a bizottság a világiak képviseletét különválasztani a papság képviseletétől, elmulasztotta a különválasztást a választási ténynek folyamára nézve is érvényesíteni.

Szóval, a tervezet relative sem tökéletes, és midőn az előkészítő gyűlés vizsgálat alá veendi a bizottság javaslatát, óhajtunk kell, hogy oly javításokat tegyen azon, melyek a jogegyenlőségre alapított tiszta képviseleti elv helyes keresztülvitelének előnyére fognak szolgálni. Egyet azonban mindenki elismerni kénytelen. És ez abból áll, hogy a választási tervezetben egy nagy alkotásnak egészes csirái foglaltatnak.

A választások közvetlenségével s az általános szavazatjog alkalmazásával eleget teszünk a haladás, a demokratia s a szabadság követeléseinek. Mind a papi, mind a világi képviselők választásának függetlenségét biztosítva a megválasztottakat valódi képviselőivé teszszük a választók óhajtásainak és érdekeinek. És [a szabadon választott világi képviselők túlsúlya teljesen biztosítva van a congressuson.

Ha mindez nem volna elég arra, hogy a világi katolikusok az autonomia megalkotásában és szervezésében akarataikat helyes irányban, belátásuk szerint keresztülvigyék, s e téren is a szabad-
elvű haladás igényeinek érvényt szerezzenek: akkor valóban örömnapot ülhetnének egyházunk ellenei, akik meg vagyunk győződve leginkább csak féltékenységi indokokból — a katolikus népet az autonomikus mozgalom iránti bizalmatlanságra ösztönözve nagyon óhajtának, hogy a katolikusok alkotó ereje zibbadásba ejtessék és autonomikus törekvéseink hajótörése tehetetlenségünkről tegyen tanubizonyságot.

Tőlünk katolikusoktól, saját belátásunktól és erélyunktől függ, meghiusítani minden ily reményt.

A választási szabályok végleges megállapítása után az önkormányzat megalkotására hivatott congressus egybehívásával késni alig lehet. Autonomiánk megalkotásához oly fontos érdekek fűződnek, hogy nem volna helyes a congressus haladéktalan egybehívását bármi oknál fogva elhalasztani.

Azon feladat melynek megoldása a congressust fogja illetni, a kor legnagyobb kérdései közt foglal helyet. A haladás és szabadság lélekét kell egyházi kormányzatunkba öntenie, s minden szervező határozatnál az elérni óhajtott célok teljes öntudatának magaslatára kell emelkednie.

Két nagy czél lebegjen szemeink előtt midőn az autonomia kérdésével foglalkozunk. Egyik hogy iskoláinkat az előhaladott

műveltség s a polgári társadalom fokozott igényeinek színvonalára emeljük, és a népoktatás gyors rendezéséről gondoskodjunk. A másik cél az, hogy a világi hívek és az egyház pappjai között helyreállítsuk az a viszony, mely a kereszténység demokratikus elveinek megfelel, de a mely viszony jelenleg nem egy vonatkozásban megvan zavarva.

Minden más hazai hitfelekezetnek előtte járni az iskolák rendezésében, és a papot ellátni a függetlenség feltételeivel, hogy míg ez által az egyházi szolgálat hatásai az erkölcsei élet terén fokoztatnak, másrésről a pap a polgári társadalom érdekeinek előmozdításában hasznos tényezővé válhassék. Ezek azok, a mikre törekednünk kell. Ezek az autonomikus mozgalom célpontjai. Minden egyéb jóformán csak arra szolgál, hogy ezen feladatok megoldásának.

Miért kell kívánnunk, hogy az egyház világi ügyeinek kormányzatában a világi katolikusok befolyást nyerjenek?

Miért tartjuk szükségesnek, hogy az iskolai s egyházi alapítványi javak kezelése visszaadassék a katolikusoknak, mint a kiket az illet, és hogy az egyházi javak a mostaninál rendezettebb kezelés által jövedelmezőbbekké tétessenek?

Miért óhajtjuk, hogy a lelkipásztorok megválasztásában a népnek kellő befolyás biztosításuk s a főpapok az államhatalomtól állásuk megnyerésének módozatára nézve is függetleníttessenek?

Miért tekintjük halaszthatatlannak a kegyuri viszonyok rendezését s a kegyuri jogoknak a katolikusok egyetemére való átruházását, illetőleg ezen jogokból eltörlését mindannak, mi a hűbéri viszonyok megdöntése után tarthatlanná vált?

Miért sürgetjük az egyházi községekben az iskolai s egyházi szükségletek kezeléséről gondoskodó tanácsok szervezését?

Miért kell az egyházi kormányzat felsőbb fokain az esperesi kerületekben, valamint az egyházmegyében, kerületi s megyei egyháztanácsok szervezését szorgalmaznunk úgy hogy a magyarországi egyházautonomia közigazgatási egységének fentartására egy országos katolikus kormányzóság is állítsassék?

Miért mindez? Azért mert mindez okvetlenül szükséges azon két nagy cél elérésére, melyre törekednünk kell. Népiskoláink s általában közoktatásunk felemlésére, valamint a papság állásának nem egyházi, hanem polgárzati tekintetben megváltoztatására.

A népnevelés gyökeres és gyors javításának szüksége mindennek fölött azon ok, mely egyházi önkormányzatunk helyreállításának sürgetésére ösztönöz.

Vannak nagy nemzetek az igaz, melyek népe az alsó rétegekben nem áll a műveltség magasabb fokán, mint a mely fokon a magyar nép műveltsége áll. Hanem sajátos helyzetünk azon ponton, hol a nyugat érintkezik s inmentul naponként még erősebben fog surlódni a kelettel, reánk nézve nemzeti létkérdéssé teszi, hogy a magyar társadalom átalában, még a legalsó réteget is, egy vonallal magasabban álljon műveltségben más szomszéd nemzetek műveltségénél. Ha pedig összehasonlítjuk hazánkban a katolikusok kulturai állapotát a protestánsokéval, azon meggyőződésre kell jönnünk, hogy a katolikusok a kedély műveltségében, a szellem élénkségében, erkölcsökben, s a műveltség többoldalúságában kétségbevonhatlan előnyökkel birnak ugyan: de a mi a nép ismereteinek akár intenzív akár extenzív mértékét illeti, a protestánsok messze túlszárnyaltak bennünket népiskoláik rendezettsége által.

Nekünk tehát katolikusoknak kettős nagy okunk van a népnevelés gyors és gyökeres javítására törekednünk. És ezt legbiztosabban önkormányzatunk szervezésével fogjuk elérhetni.

Némelyeknél az autonomikus mozgalom iránt bizonyos elleneszeny indokál épen az szolgál, hogy a katolikusok nevelés-ügyének fölemelését kapcsolatba hozzuk az autonómiával.

Ti katolikusok tehát iskoláitok külön szervezésére gondolva nem akarjátok elhinni, hogy jó és okos polgárokat nevelni csak az állam képes? — így kiáltanak reánk elleneink. Tartózkodás nélkül azt felelhetjük a kérdésre, hogy mi valóban nem hisszük. És a hatalom természetéből vont észleletek épen ugy, mint a gyakorlati élet tanulságai mellettünk bizonyítanak.

Minden hatalom oda törekszik, hogy a nevelés által akkép idomítsa a társadalom tagjait, miszerint ezek, az ő állandóságának biztosítására alkalmasokká váljanak. Innét van, hogy mindenütt, s pedig katolikus és nem katolikus társadalomban egyiránt, a hol a papság hatalmat képez — a papi nevelés főgondját a papi uralom biztosítására irányozván, nagy számban állítja elő az egyháznak, a hitfelekezetségeknek zelótáit, a vallás bigottjait. És mit tesz az államkormány ott, a hol a nevelési ügy vezetését és szabályozását saját kezeibe összpontosította? Oda törekszik, hogy a népet épen a

nevelés útján a maga rendszeréhez idomítsa. Mentül több gépet igyekszik alkotni a polgárokból a hatalom számára, s iszonyu mérvben állítja elő a hatalom fanatikusait, az állami mindenhatóság bigottjait.

A kik azt mondják, hogy mi csak buzgó katolikusokat s nem egyszersmind művelt polgárokat akarunk nevelni az autonomia segédelmével, azok vagy roszakaratúlag s szándékosan magyarazzák félre érzélatainkat, vagy nem tudják mit beszélnek.

Nem az a feladat, hogy a nevelés ügyéről okvetlenül kizárólag az állam gondoskodjék. Épen így hiba volna czélul tűzni ki, hogy okvetlenül a hitfelekezetek gondjaira bizassék s egészen ezeknek engedessék át a nevelés ügye. A feladat az, hogy a nevelés gyors és gyökeres javításával egy erkölesileg és értelmileg művelt társadalom szervezését előmozdítsuk, s a nemzeti öntudat erősítésével a szabadság iránti érzéket fejlesszük a nép lelkében.

Az állam kétségtelenül czélszerűbben gondoskodhatik, mint bármely társadalmi érdek külön véve, mint bármely egyház, a magasabb műveltség terjesztésére szolgáló intézetekről; de az alsóbb fokozatokon, ne akarjon magára venni oly feladatot, melynek megfelelni alig képes. Ügyeljen reá, hogy a hitfelekezetek ne vallási zelotákát, hanem igazi vallásossággal, önrzettel, műveltséggel, szabadságszeretettel bíró polgárokat neveljenek. De ismerje el azt is, hogy a nevelés ügye első sorban a társadalomnak magának házi ügye, s a társadalom azon tagozatban, melyet az egyházi különválás képez, nagy mértékben bír azon képességgel, hogy az állam felügyelete mellett a haza javára jó és okos polgárokat képezzen.

A ki nem kíván egyik szélsőségből a másikba jutni, a ki nem tartja czélszerűnek azon bajt, mely szerint az egyház a papi hatalom javára nevelhet zelótákat — akép szüntetni meg, hogy ezentúl a világi hatalom képezzen magának a nevelés segédelmével fanatikusokat, a ki ezt nem tartja kívánatosnak: az — ha gondolkozni képes — okvetlenül el fog jutni azon meggyőződéshez, hogy az egyházi önkormányzat megalkotására irányzott törekvésünket nemcsak méltányolni, hanem támogatni kötelessége.

Mit akarunk a nevelés terén elérni az autonomia segédelmével? Azt akarjuk elérni, hogy a katolikusok nevelésének ügyét az összes katolikus társadalom vegye kezeibe. Azt akarjuk elérni, hogy a nevelési ügyek fölötti döntő befolyás a világiak kezébe jus-

son, a kiket az leginkább illet, miután a szülők leginkább át vannak hatva attól, s kiválólag érzik annak szükségét, hogy gyermekeik a korigényeihez mért nevelésben részesüljenek.

Ebben fekszik az autonomia hordereje a nevelési ügyekre vonatkozólag. Az autonomia kiveszi a papok kezeiből a népoktatás világi részét, és azt a világi katolikusok rendelkezése alá helyezi. A világi katolikusok a kor szellemétől áthatva, világiasítani fogják a köznevelést- és a mint egy részről gondoskodni fognak, hogy a nép vallás-erkölcsi nevelésben részesíttessék és a papság e részbeni buzgó tevékenysége áldásthozó legyen: ugy más részről a kor szellemét fogja vezéresillagul tekinteni a nevelési ügy berendezésében.

Gondoskodják az állam a nevelés-ügyről általában, és szünjék meg a hitfelekezeti nevelés; vegye át a kormány, vegye át az állam a gondoskodásnak egész terhét. Így szólnak azok, a kik az alkotmányos szabad állam lényegét abban keresik, hogy az állam polgárainak tevékenysége egy-egy parlament megválasztásában és a pontos adófizetésben határozódjék, minden egyebet végezzen a kormány, vagy végeztessen az alsóbb hatósági közegek által, a polgárok pedig várják béketűrőssel, míg ekkép az államhatalom boldoggá s műveltté teendi a társadalmat.

Az államnak, a politikai kormányzatnak igen is joga van, sőt kötelessége a köznevelés terén éber figyelmet fordítani a kor igényeinek kielégítésére, s pótolni, alkotni ott, a hol az egyéni, társulati, egyháztestületi tevékenység elégtelennek mutatkozik. De nagyon csalódnak azok, a kik talán azt hiszik, hogy a politikai kormányzat a nevelési ügyben képes mindent oly jól és oly olcsón előteremteni mint az egyesületi tevékenység, melynek sorában az egyházak, mint élő egyesületi organismusok a legmagasabb állást foglalják el.

Mit tehet, s mikép járhat el e téren az állam, erre közelebb alkotott népnevelési törvényünk bő tanulságot szolgáltat. Némelyek nagy reményeket kapcsoltak e törvény megalkotása és végrehajtásához. Ez uton az összes nevelésügy átmegy a politikai kormányzat kezeibe, s az állami nevelés rövid idő alatt nagyszerű eredményeket fog előállítani. Ez a gondolat átszivárgott a közvéleménybe, s ez a gondolat első sorban minden hitfelekezeti nevelés iránti elfogultságban s ezzel kapcsolatosan autonomikus törekvésünk iránti ellenszenvben nyer kifejezést.

Tévelygés az egész. Népnevelési törvényünk igen gyér ered-

ményt fog előállithatni s pedig különösen két oknál fogva. Első az hogy a nevelési ügyet centralisálja s egy igen költséges államkormányzasi gépezet működésének tűzi feladatául. Ez a gépezet az ő nagy fizetésű s kevés hasznot hajtó tanfelügyelőivel, végnélküli napidijaival felemésztí azon egész különben sem nagy összeget, melyet az állami költségvetés a nevelésügy részére megállapíthat. Ezen összegből a költséges felügyelési gépezet miatt magára a sajátképeni nevelés emelésére nem jut ugyszólva semmi. A nevelésügy gyökeres javítását pedig semmivel eszközölni alig lehet.

Ezt a törvényjavaslat készítőjének előre kellett látnia, s látta is. Ezért jött a törvénybe azon rendelkezés, hogy a hol közös iskolák állíttatnak, ott az egyenes adó öt száztolijának kivetésére s beszedésére a község feljogosíttatik. A köziskolák jó karba helyezésére tehát az állam alig ad egyebet, mint önkéntes adófelemelési szabadságot. Hanem épen ez képezi a másik okot, a miért a népnevelési törvény végeredményben meddő marad.

A köznevelés ügye égető szükség. A műveltebb osztály át is lesz hatva ezen meggyőződéstől. De nagyon merész remény volna arra fektetni számítás, hogy a községek emelni fogják ötszáztolival a nép adóterhét, a melyet ma elviselhetlennek mondanunk ugyan nem lehet, de annyi bizonyos, hogy a nép minden adóemelés ellen iszonynyal viseltetik, minden adóemelést szivattyúztatásának újabb eszközeül tekint, s hogy erre épen önként vállalkozzék, megtörténhet a műveltebb osztály erőfeszítése folytán itt ott, de általában nagyobb szabásokban sikerülni nem fog.

Még egy körülmény kiváló figyelmet érdemel. Ha Magyarország egészen független magában véve önálló oly állam volna, melyet a politikai változások esélyei nem fenyegethetnek soha oly mértékben, mint folyvást fenyegetik az oly államot, melynek alkotmány ossága nagy mértékben egy szomszéd állam kormányférfiainak jóakarától függ, ha tehát Magyarország egészen önálló állam volna: talán gondolkozni lehetne a fölött, vajjon nem volna-e czélszerű, hogy az országban a különböző hitfelekezetek bocsássák valamenyien a politikai állam rendelkezésére mindazon eszközöket, a melyekkel a nevelésügy előmozdítására bírnak.

Közjogi viszonyainkat azonban véglegesen rendezettekül a legjobb akarat mellett sem tekinthetjük. Hazánk folyvást mértéktelen áldozatokat kénytelen hozni egy eszmének, az osztrák monar-

chiai egység eszméjének. S még e mellett soha sem tudhatjuk, nem jő-e ismét egy félreértés, és ebből nem támad-e megint egy vihar mely még egyszer kérdésessé teheti alkotmányosságunkat.

Nem akarom a dolgot tüzetesen bolygatni. De ki komolyan és higgadtan fontolóra veszi a mondottakat, azokból két következtetést vonhat ki.

Egyik, hogy a magyar állam azon terhek miatt, melyeket a monarchiai egység eszméjének hozni kénytelen, állami bevételeiből a kulturai érdekek előmozdítására keveset tehet, gyökeres és gyors javításra e téren nem vállalkozhatik. Másik, hogy ha valamely szerencsétlenség érné alkotmányosságunkat, mind az a vagyon, melyet a nevelésügy közössé tételének czime alatt a hitfelekezetek ma az állam rendelkezése alá adnának, holnap veszendőbe mehet, és e mellett nevelésügyünk önállósága kulturai s állami érdekeink kiszámíthatlan kárával egy újabb öszpontosítási kísérletnek eshetik áldozatául.

Tanulást merithetünk a multakból. Láttuk nem rég, hogy midőn egy ellenséges ár elborította államiságunkat, s egész erővel különösen nevelésügyünk megrontására s elnemzetietlenítésére vetette magát, mily roppant erő feküdt a protestánsoknál abban, hogy önkormányzatukkal köznevelési ügyöket is lépésről lépésre védhették az ellenséges áradat ellen.

Ki merné határozottan állítani, hogy ismét ily napok fognak következni a nemzet életében? De a mint közviszonyaink állanak ma, nem volna helyes oly nevelésügyi politikát követni, a mely elutasít magától minden tanulást, melyre a mult utal, s a mely egészen kifeledné számításból a jövőnek eshetőségeit.

Hogyan fogják fel a fenforgó kérdést protestáns hitfelekezeti hazánkfiai, a kik bő tapasztalatokat gyűjthettek az önkormányzat terén és érezni képesek annak nagy becsét? Vajjon sietnek-e ők közöseké nyilvánítani iskoláikat? Vajjon sietnek-e nevelési eszközeiket, javaikat, alapítványaikat az állam rendelkezése alá bocsátani, hogy azok a közös iskolákra fordittassanak? Nem teszik. Ellenkezőleg még a hol készeknek nyilatkoznak is egy vagy más nevelési intézet részére az állam segélyét elfogadni, a felekezeti rendelkezés-jogot teljes mértékben fentartani igyekeznek. És az országban senkinek sem jut eszébe kárhóztatni őket, hogy ekkép cselekesznek.

Hanem tőlünk katolikusoktól azt követelik némelyek, hogy iessünk lemondani iskoláinkról, nyilvánítsuk azokat közösekül, hogy azután javainkat alapítványainkat a közösbe beledobhassuk. Akadtak rövidlátó községek a melyek egy lépést már tettek e kelepeze felé. Ezeket magasztalásaikkal halmozzák el a katolikus autonomia ellenségei. És gyanusítják, sértegetik a hazfias gondolkozású s egyszersmind messzebb tekintő katolikusokat azért, mert nem iskoláikról lemondani, hanem hogy nevelésügyüket gyorsan felvirágoztassák, autonómiát alkotni törekednek.

Önkormányzatunk megalkotása nélkül, a dolgok logikájánál fogva elvesztjük iskoláinkat. Ennek utánna mennek javaink, alapítványaink. És utánna mennek a nélkül, hogy azok végtére is a köznevelésügy nagyobb mérvbeni fölemelésére szolgáljanak. Ellenben ha önkormányzatunkat megalkottuk, azon eszközökkel, a melyek felett mi katolikusok rendelkezünk, a köznevelés terén csodákat művelhetünk.

Ez az a mit elérni akarunk. Ez az a mit érvényesítenünk kell minden ellenséges gyanúsítás és minden oly föltevés ellenében, mely a katolikusok vélt rövidlátására s hiszékenységére alapítja számításait.

Egyházunk jövőjére nézve, a köznevelés ügyének rendezésénél nem csekélyebb feladat: rendezni a világi hivek és a papság közötti viszonyt. És pedig rendezni akként, hogy az új viszony mind a vallás magas és változhatlan érdekeinek, mind a folyvást előrehaladó világműveltség esszméinek és követelményeinek megfeleljen.

Midőn a világiak és papok közötti viszony helyes alapokra fektetéséről van szó, legtávolabbról sem kell érintenünk a katolikus egyház-szerkezet viszonylatainak azon részét, melyet az egyház hitelvi szempontokból változhatlanoknak tekint. Van azonban az egyházszerkezetnek oly része, mely az idő-viszonyok változásai szerént változás alá jött egyházunkban. Ez a papoknak nem szorosabb értelemben vett hierarchikus állása, hanem azon állásuk melyet a katolikus társadalomban a katolikusok egyházi és világi közönsége maga van hivatva megállapítani.

Ha mélyebben vizsgáljuk azon idegenség forrásait, mely a világi katolikusokat nem csak különválastja a papságtól, de sőt már szembe állítani hajlandó velök, — lehetetlen oly meggyőződésre

nem jutnunk, hogy e természetlen viszony legfőbb okául azon inconvenientia tekintendő, miszerint a pap, előitéletes hagyományoknál fogva fölötte akart állani a polgári társadalomnak, és mikor ily állást vélt a középkorból a jelenbe áthozhatónak, fejlődő kulturai eszméink s nézeteink mellett egyszerre azt kell látnia, hogy a modern társadalomnak nem fölötte áll, hanem hogy abból csaknem egészen kiszorított.

A papságnak ezen állása szükségkép kártékony befolyást gyakorol magára a hitéletre, mert azok a kik e körülményt ki akarják zsákmányolni, biztos sikerrel működhetnek oda, hogy a tömegek, melyek oly sokszor összezavarják a fogalmakat, — a papságot egynek tekintsék a valással s a társadalomból csaknem egészen kiszorított papság iránti idegenséget a vallásra magára átvigyük.

Egyházunk érdekében áll tehát, s legfontosabb feladatai közé tartozik a papságot szorosabb viszonyba hozni a világiakkal, s a papság társadalmi s lelkipásztori állásának oly alapokat adni, a melyek hitelveinkkel nem ellenkeznek, de a kor szellemével is teljes összhangzásban állanak.

A papság állásának gyökeres átalakítását illetőleg, három fő szempontra kell ügyelnünk. Három dolog az, a mit egyházi önkormányzatunk megalkotásával e részben el kellene értnünk, s el is érhetnünk.

Első az alpapság anyagi helyzetének javítása.

Másik a papi hivatalok betöltésénél úgy az alsó, mint a felső fokozatokon a választás elvének bizonyos elfogadható módzatok szerént ismételi alkalmazása.

Harmadik a főpapságnak s ez által az összes papságnak a politikai államkormánytól függetlenítése.

Az alpapság anyagi helyzetének javítását úgy vélik némelyek igen egyszerűen eszközölhetőnek, hogy a püspököktől el kell venni gazdag jövedelmeiket és felkell osztani igazságosan a plebánusok és káplánok között. Az igaz, ez nagyon egyszerű expediens, csak az a kis hibája van, hogy ezuttal lehetetlen.

Ha az alpapság nem volna oly annyira gyakorlati gondolkodásu, mint a milyen: akkor talán boldoggá lehetne tennünk azon

igérettel, hogy majd egyszer az egyházi vagyonok commassatiója megtörténik, s akkor azután az alpapság mindent megkap a mit szíve óhajt. Addig pedig csak reméljen. Hanem az alpapság alkalmasint inkább meg leendő nyugtatva, ha ezen nagyszerű remény helyett, melyre szép várakat is építhet álmában, — helyzetének mentől előbb lehető s valóságos javítását fogja tapasztalni.

Erre nézve három forrás állhat rendelkezésünkre ha egyházi autonomiánk életerős organismust nyerend.

Egyik forrás lenne az önmagát kormányzó egyházközség hiveinek áldozatkészsége. Ezen forrásból azonban egyelőre nem igen fogunk meríthetni. A nép terhei most is igen súlyosak. És különösen óvakodnunk kell attól, hogy egyházi önkormányzatunk megalakítása a nép újabb terhelését hozza kilátásba. Ha egyszer majd a közgyarapodás képessé teendi a hiveket, hogy jövedelmeik feleslegéből papjaik anyagi helyzetének javításához ott hol netalán szükségesnek mutatkoznék, valamivel járuljanak, és ha e mellett önkormányzati szervezkedésünk, melyet a kor szellemének megfelelő alakzatokkal kívánunk létesíteni, a pap számára oly állást szerez a katolikus társadalomban, hogy őt a hivek a társadalom egyik leghasznosabb tagjául tekintendik: akkor igen az egyházközség tagjainak áldozatkészsége számításba jöhet. Addig nem. Így ez most számításba nem jöhet.

Marad tehát az autonomikus egyház rendelkezésére két forrás.

Egyik az, hogy amaz ingatlanok és alapítványok, a melyek képezik egyes egyházközségekben az alpapság rendes jövedelmének alapját, a plébánusok általi helyesebb kezelés és gazdálkodás által jövedelmezőbbekké fognak tétetni. Minden egyházközségnek érdekében állandó, hogy jó s hivatalának megfelelő papot kapjon. Látni fogja, hogy ennek egyik feltétele a pap anyagi helyzetéről kellő gondoskodás. Midőn pedig az egyházközségi javak kezelése, magának az egyházközségnek felügyelete s ellenőrzése alá kerül, igen természetes, hogy azok jövedelmezőségének emeléséről saját érdekében, azaz a községi tagok külön terhelésének kikerülése végett, gondoskodni fog. A másik forrást is csak érinteni akarom. A püspökök évenként jelentékeny összegeket fordítanak jövedelmeikből részint iskolákra, részint szegény ellátású plébánusok és káplánok támogatására. Csak az a baj, hogy ez minden szabályszerűség nélkül történik, s gyámolításban leginkább azok részesülnek, a kik eltalálják a módját, hogyan kell ahoz hozzá jutni.

A püspökök alig tehetnek kifogást az ellen, hogy önkéntes

bőkezűségök, melylyel szegény sorsú lekipásztorokat gyámolítanak, az autonomia megalkotásával szabályoztassék mind az összegre nézve, melyet jövedelmeikhez aránylag évenként e célra a szervezendő autonom egyházi hatóság rendelkezése alá bocsássonak, mind azon feltételekre nézve, melyek szerént ezen forrásból az egyes papoknak anyagi helyzetök javítása végett részesülniök kelljen.

Szükségtelen ezuttal tovább időznünk e pontnál. Az egyetértésnek azon szerencsés csillagzata, mely a főpapság és világiak között az autonomia kérdésében utunkat eddig megvilágította, el fog vezetni minden viszály nélkül e pontban is az óhajtott eredményhez.

A választás elvének alkalmazása a papi hivatalok betöltésénél oly eszme, mely sokakat rémülésbe képes ejteni. Pedig nincs a rémületre semmi ok.

A kereszténység első századai alatt az egyház szolgálai vegyes papi és népválasztás útján hivattak meg. Később a középkor oly viszonyokat állított elő, melyek közt a hűbériség eszméje lőn uralkodóvá a társadalom világnézletei fölött mindenben; az egyházi ügyekben is. A hűbériség elveivel a papválasztás összeférhetlenné vált; általa tehát az életből kiszorított, és a hierarchiai szerkezetnek azon elemei, melyek a választással összeférhetleneknek látszanak, mind a hűbéri kor eszmevilágának szüleményei.

Miután pedig a hűbériség kora végett ért, egyházi szerkezetünkben annak a mi nem változhatlan, annak a mi módosulható, módosulnia kell azon eszmék befolyása alatt a mely eszmék és elvek az újabb társadalom alapjait képezik.

A választás elvének alkalmazásában nincs semmi olyan, a mi a katholicismussal ellenkeznék. Sőt közelebbről tekintve a dolgot, még csak olyan szines, a mi már gyakorlatilag az egyházban ne léteznék. A választási jog alatt pedig azt kell értenünk, hogy a világi hívek részére a papi hivatalok betöltésénél bizonyos szabályozott befolyás biztosítottassék.

És ha egy tekintetet vetünk a papi hivatalok betöltésének jelen módozatára, ha látjuk, hogy ezen betöltéseknél egyes világiak határozó befolyást gyakorolnak, ha látjuk, hogy alsó papi hivatalra a kegyúr, tehát világi egyén jelöl, a felsőbb hivatalokra, a püspöki székeket is ideértve, szinte világi egyén, a politikai kormány tesz előterjesztést: ha mindezt látjuk, lehetetlen be nem látnunk azt

is, hogy a választási elv alkalmazása nem egyéb, mint azon befolyásnak, melyet most egyes világiak gyakorolnak, sokakra, a világi egyházközönségre való egyszerű átruházása.

A mint a plébánusok kinevezése történik egyházunkban ma, az tovább fenn nem állhat.

Plébánusokat kinevezés végett a püspököknek előterjeszteni jelenleg az illető patronusok joga s feladata. Maga a patronátus nálunk hűbéri intézmény és mint ilyen igen éles anachronismust képez, a jelen állami és társadalmi viszonyok között. A volt földesur választ papot az egyházközség számára, választ tehát nem magának, hanem választ a népnek, melyet hozzá az urbéri viszonyok megszüntetése után többé semmi kötelék sem csatol. Földi boldogságáról a földesur többé nem gondoskodik; de lelki s mennyei boldogságáról még mindig gondoskodni akar.

És ez nem minden. — Időfolytában a birtokok, melyekkel patronátusi jog s kötelesség van kapcsolatban, a katolikus földesurak kezéből átmentek s folyvást átmennek nem katolikusok kezébe. Ma már izraeliták is szerezhetnek birtokot, s lesznek a katolikus egyház patronusai! Hogy pedig a katolikus egyházközségnek a nem katolikus birtokos válasszon, a mint hogy választ is papot: ez valóban a legnagyobb képtelenség.

A plébánus kijelölésének jogát nem is mindenütt egyes világi patronus gyakorolja. Sok helyen egy nagy család számos tagjai collective gyakorolják a patronátus jogát. Ez már választás, melynél a szavazatok többsége dönt. Sok helyen a patronátus átszállott a községre. A királyi városokon kívül nem egy község van, mely felszabadítván magát a földesuri kötelékből, szerződésileg átvette a patronátus gyakorlatát is. Mindenütt a hol patronus maga a község, a plébánus kijelölése közválasztás útján történik.

E tekintetben szintén becsuzzott az életbe azon anomália, hogy nem katolikusok is részt vesznek a katolikusok papjainak választásában. Midőn a patronatus gyakorlatában lévő város plébánusi hivatalának betöltéséről van szó, a városi képviselőtestület összes tagjai, tehát a katolikusok mellett protestánsok, görögök, izraeliták is szavaznak arra, hogy ki legyen a katolikus egyházközségnek lelkipásztora.

Mi katolikusok nem kívánunk abba avatkozni, hogy kit választaszanak a protestánsok vagy zsidók saját lelkipásztorukul, de

viszont szabadjon azt követelnünk, hogy az említett anomália végre megszűnjék. Az autonomikus szervezkedés feladata lesz rendezni a plébánusok kijelölésének s e mellett a káplánok alkalmazásának módozatát, és lehetetlennek látszik ma, hogy ezen rendezés ne a választás elvének tovább fejlesztésével történjék, a mely elv a gyakorlati fejlődés útján már sok helyen életbe lépett.

Minden egyházközségnek legyen befolyása papjának megválasztására bizonyos megállapítandó módozatok szerint. Hogy aztán közvetett vagy közvetlen választásnak legyen-e helye, vagy e két módozatot az egyházközségek népességére való tekintettel talán célszerű leendő vegyesen alkalmazni, ez már oly szervezési részlet, melyet most vitatni időelőtti volna s felesleges.

Egyet azonban megjegyezhetünk. És ez az, hogy a patronátus mint hűbéri intézmény megszüntetésének módozataival természetesen foglalkozni leszünk kénytelenek a maga idején. A patronátus nem csak jog volt, hanem kötelesség is, gondoskodni templomok építéséről s a plébániának ingatlan birtokkali ellátásáról. Más részt a plébánusok fentartásához a nép is járult, s mai nap is járul filléreivel. Midőn tehát a papválasztás a patrónus kezébe jutott, ez birt bizonyos jogszerűséggel alappal a patrónusokat illetőleg, de a népre nézve eddig is méltánytalanságot foglalt magában. Ha a patrónusok felmentetnek, pedig okvetlenül fel kell hogy mentessének azon teher alól mely eddig vállaikra nehezedett: ez oldalról semmi nehézség nem merülhet fel az ellen, hogy azon papjelölési jog is mely egyes patronus által gyakoroltatott, ezentul gyakoroltassék többek által, az egyházközségek által.

Itt merül fel azon kérdés vajjon a püspöki hivatal betöltésénél a világi katolikusoknak lehet-e, s ha igen, minő befolyást lehet biztosítani?

Hogy hazánkban jelenleg a világi elem közvetlen befolyást gyakorol a püspök kinevezésére, ez kétségtelen. Tudja mindenki. Sőt szigoruan véve az egyházi rend semmi közvetlen jogot nem gyakorol a püspöki hivatalok betöltésénél. Az egész actus kizárólag a világi elem birtokában van. Az ország kormánya jelöl püspököt, és az uralkodó kinevezi.

Ezen módozat ellen nem igen lehetett kifogást tenni azon időben, mikor Magyarország katolikus állam, — azaz mikor itt vallásunk uralkodó vallás volt. A kormány a katolikus államnak

volt képviselője, s mint ilyen az állam vallását követő katolikusok részéről a püspökök kineveztetését legalább *fictione juris* — kezelhette. Ez az állapot azonban megszűnt. A helyzet megváltozott. Vallásunk ma már nem államvallás, és a vallási jogegyenlőség érvényesítése szükségkép maga után vonja az egyháznak a világi hatalom kezelésétől teljes különválasztását.

Ma midőn az ország kormánya többé nem egy katolikus Magyarországot képvisel, hanem képviseli minden hitfelekezetre való tekintet nélkül az összes nemzetet, — ma a katolikus egyháznak is egészen elkell válnia a világi hatalomtól épen úgy mint elváltak a protestáns hitfelekezetek, melyekkel a vallási jogegyenlőség törvénybe iktatása folytán az állammal szemközt egyenlő vonalba helyeztettünk. Ebből önként foly, hogy valamint más hazai hitfelekezetek főpásztorainak választásába az ország kormánya nem avatkozik, úgy befolyást a mi püspökeink választásába sem gyakorolhat.

Hol az egyháznak a világi hatalomtól elválása végbement s a katolikus egyház az államtól egészen független életet él: ott a püspöki hivatalok betöltésének két különböző módozatával találkozunk. Vagy a pápa nevezi a püspököt egészen függetlenül, mint ez Amerikában történik. Vagy a káptalanok választják s egyszerűen csak megerősítés végett terjesztik a pápai szék elé. A püspök-választásnak e módja Németországban divatozik.

A magyar katolikus egyház e módozatok egyikét sem fogadhatja el. El nem fogadhatja minden egyebet mellőzve, azon egyszerű oknál fogva, mert a magyar király apostoli király, s mint ilyen a püspöki kinevezést apostoli joggal gyakorolja. Vallásunk többé nem államvallás ugyan: de midőn egyházunkat szabaddá tesszük az államban, és egyházi ügyeinket elvonni törekszünk az államkormány illetéktelen befolyása s intézkedései alól: más részről semmi ok sem kívánja azt, hogy a magyar apostoli király a püspöki kinevezéseket illetőleg a pápai hatalom részére abdikáljon.

Sőt ellenkezőleg akár egyházunk szabadságát, akár a külbefolyásokat oly nagy mértékben perhorrescáló nemzeti öntudatunkat, akár korunk kulturai irányzatait vegyük figyelembe: mindezekfölött kívánatosnak látszik, hogy a katolikus magyar király megtartsa apostoli jogát; a mi által egyszersmind könnyebbé válik autonómikus szervezkedésünk sok oly kérdésének megoldása, mely különben talán nehézségekre találma a viszonyainkat kevésbé ismerő Rómában, sőt nehézségekre találhatna itthon is.

Csak arról lehet szó, hogy ki gyakorolja a püspökök kinevezésére nézve azon előterjesztést melynek alapján a püspöki hivatalnak az apostoli magyar király általi formaszertü betöltése történik. Ezen előterjesztést vagy gyakorolni fogja ezentül is az államkormány, mely most gyakorolja, s melynek tagjai nem mind katolikusok, sőt bármely hazai hitfelekezethez, tehát nem keresztény hitfelekezethez is tartozhatnak; vagy egy más egészen katolikus testület részére kell átengednünk ezen joggyakorlatot.

Azon pillanatban midőn egyházunk a többi egyenjogu hitfelekezetek sorába lépett, azon pillanatban melyben a magyar állam specialis katolikus jellegét a vallási jogegyenlőség törvényesítése folytán elvesztette: az államkormány elvesztette illetékességét arra nézve, hogy ő válaszson s terjeszzen megerősítés alá püspököt a katolikusok részére. Az államkormány azon befolyást, melyet a püspöki hivatal betöltésénél gyakorolt, kell hogy átengedje azoknak a kiket az az újabb viszonyoknál fogva egyedül illet, átengedje magoknak a katolikusoknak.

Hogy a katolikusok ezen jog gyakorlásával a káptalanokat bizzák meg, — ez valószínűleg még csak tervbe se jöhet. Szükségtelen vizsgálunk vagy bírálunk egyházi jogi szempontból a magyarországi káptalanok hierarchiai állását; mert ezt mellözve is kétségbe vonhatlan az hogy a káptalanok semmi tekintetben sem alkalmasok arra, hogy kezeikbe adassék a képviselőlet a katolikusok ily fontos jogának gyakorlására.

A püspöki hivatalok betöltésénél az előterjesztés jogát a katolikusok részéről nem gyakorolhatja más, mint csak egy oly testület a mely a magyarországi katolikusokat, az egyháziakat úgy mint a világiakat képviseli. Az előterjesztés jogát az államkormányról csak egy ily testületre lehet átszállítani.

De melyik legyen ez a testület? Nem lehet más, mint azon katolikus egyházi vegyes congressus, melyet egyházi önkormányzatunk vezetése végett az egész országra nézve megalkotni s szervezni autonomikus törekvésünk legfőbb feladatai közzé tartozik. Ha ezen congressus hármas jelölés alakjában teend minden püspöki hivatal, és közbevetőleg legyen meg jegyezve, egyszersmind minden más egyházi méltóság betöltésénél előterjesztést az apostoli királynak, és ha az ily módon jelöltek közül fog mindig kineveztetni egy: akkor oly intézkedést állítottunk elő, mely vallásunk elveivel s egyházi szervezetünkkel nem ellenkezik, hanem a választás elvének ily módtoni érvényesítése által mind a katholi-

kusok megnyugvásának, mind a korszellemnek igényeit ki fogja elégíteni.

Az autonomia megalkotásának fő feladatai közt emlitém még a főpapság függetlenítését az államkormánytól. Annyira általánosan érezzük ennek szükségét, hogy felesleges minden indokolás. A függetlenítés eszközeit pedig megtaláljuk azokban, a mik fennebb már tárgyalva vagy legalább érintve lettek.

Ha a püspöki hivatalok s egyéb egyházi méltóságok betöltése fölött nem az államkormány határoz, ha maga a királyi ki-nevezés azon korlátok közé lesz szorítva melyet az elé a katolikuskok országos képviselő testülete által gyakorolt szabad választás von: akkor a papság nem lesz azon helyzetben, hogy meggyőződéssel vagy meggyőződés nélkül de szükségkép szolgálja azon világi hatalom érdekeit, melytől ma minden előmenetelt remél; ez esetben a katolikus papság nem a hatalom papsága hanem a nemzet papsága leend.

És ha e mellett az alpapság anyagi helyzetének javításával a függetlenség azon feltételét is megnyerheti, melyet egyházi önkormányzatunk megalkotása okvetlen biztosítand: akkor kiszámíthatlan ama befolyás jótékonyága, melyet a nemzettel összeforrt papság a közérkölciség emelésén túl, közdolgaink helyes iránybani fejlesztésére, s a szabadság magas érdekeinek előmozdítására is gyakorolni fog.

Sem a nevelés-tigy korszerű s gyors rendezésével, sem papságunk társadalmi s egyházi állásának javításával az egybejövendő congressus nem foglalkozhatik a nélkül, hogy figyelmét egyszerűsmind azon eszközök számbavételére is kiterjessze, a melyek fölött rendelkeznie lehet, s ha czélt akar érni rendelkeznie kell.

Nem szükség teremteni ezen eszközöket. Meg vannak azok egyházunk eléggé gazdag-forrású jövedelmeiben. A congressus szükségkép bele fog bocsátkozni ezen jövedelmek vizsgálatába, s a kezelés szabályosságáról is gondoskodni fog mindazokban, a miket jogszerűleg tevékenységének körébe lehet vonnia. Oly tárgy ez, melyhez alaposan majd csak a congressuson, de ott is csak az ide vonatkozó adatok gondos egybegyűjtése s tanulmányozása után lehet szólnunk.

Ez azonban nem képez nehézséget arra nézve, hogy némely általános alapelvek iránt tisztában lenni igyekezzünk. Sőt ellenkezőleg. A részletes intézkedések egyes kérdéseit czélszerűnek látszik ugyan egyelőre a további megvitatásig nyílt kérdésekkül tekintennünk, de az irányzat fölött, melyet követni fogunk, elengedhetlen kötelesség határozott nézetekkel lépünk a congressusba.

A mi ingatlan vagyon a plébániák tulajdona, s a mi alapítványokat egyházközségekben a templom vagy az iskola bir, az szabályozó intézkedés tárgyát képezendi. Egyházz jogilag semmi sem áll útjában annak, hogy ezen javak kezelésénél és jövedelmeztetésénél maga az egyház-község bizonyos meghatározott befolyást gyakoroljon. Ezen befolyás mértéke a fenforgó helyi körülményekhez képest lehet különböző, de legalább is a szigorú ellenőrzést okvetlenül mindenütt magában kell foglalnia.

Nem lehet czél, nézetem szerént, hogy a plébániai földek műveltetése, s az egyházközségi alapítványok és jövedelmek kezelése szükségkép kivétessék a plébánus kezéből. De nagyobb és gazdagabb ellátásu plébániákban maga a lelkiekbeni szolgálat magas érdeke kívánatosná fogja tenni a plébánus mezőgazdasági s vagyonkezelési gondjainak megosztását.

Általában pedig az autonomikus szervezkedésnek gondoskodnia kell azon módokról, melyek szerént a plébániai vagyon és jövedelem kezelése oly helyeken hol a plébánus e feladatnak bármikor oknál fogva meg nem felelne, az egyházi érdekek veszélyeztetése nélkül kivétethessék a plébánus kezeiből. És gondoskodnia kell arról is, hogy a plébániák jövedelmezősége szerént a lelkészek és segédlelkészek ellátása között a mostaninál igazságosabb arány alkalmaztassék.

A congressus tanácskozásainak körébe fog tartozni azon kátholikus alapítványok és alapítványi javak kezelése fölötti intézkedés is, a mely alapítványok és alapítványi javak most részint a káptalanok vagy más egyházi hatóságok, részint az állam kezelése alatt állanak.

Hogy a káptalani kezelés a szervezendő autonomikus hatóságok illetőleg testületek ellenőrzése alá helyezettvén, a mennyiben és a mikben szükséges, a káptalanok a kezelés terhe alól fel is men-

tethessenek — erre nézve a congressus utjában nagy nehézségek nem állhatnak. Az államkormány kezei közt lévő alapítványokat és alapítványi javakat azonban a kormány csak beható megfontolás után fogja kezeiből kiboocsájtani.

A katolikus alapítványok és alapítványi javak kiadását mi katolikusok határozottan kívánhatjuk sőt joggal követelhetjük, és ezt a kormány meg sem tagadhatja jelen megváltozott viszonyaink között, midőn vallásunk az országnak nem hivatalos vallása többé, s így a kormány nem a katolikus Magyarországot, hanem a különböző felekezetek közös Magyarországot képviseli, következésképp oly jogokat, melyeket a katolikusok nevében gyakorolt egykor, ma már nem gyakorolhat.

De valamint ez kétségtelen, úgy más részről bizonyos az is, s ezt egy pillanatig sem szabad szem elől tévesztetnünk, hogy az említett javak kiadása felelőséggel jár, s ennél fogva azokat a kormány ki nem adhatja egyházunknak mindaddig, míg azok további használatára nézve önkormányzatunk helyes és szabadelvű alapon való szervezésében garantiát nem nyerend.

Mi az egyházi javak azon részeit illeti, melyek püspöki s egyháztestületi javadalmakat képeznek ma, az autonomikus szervezkedésnek e részbeni állását oly aggályok fogják némileg nehezíteni, a melyeket csak az egyházi s világi katolikusok kölesönös bizalma oszlathat el.

E kérdéssel szemben két mozzanat jelentőségét kétségbe vonni nem lehet. Egyik az, hogy midőn valamely püspöki szék betöltve nincs — az illető püspöki javak kezeléséről az országos kormány gondoskodik. Másik az, hogy midőn egy püspökkel szemközt okot talál a kormány a püspöki javadalmat képező vagyona egyházi zárlatot rendelni, azt elrendeli, s a vagyona kezeléséről gondoskodik. Ellenőrzi tehát az államkormány a püspöki kezelést, sőt magába a kezelésbe bizonyos esetekben tényleg is beleavatkozik. Hogy az autonomia szervezése után az ellenőrzés és beavatkozás mindazon jogát, melyet most az államkormány gyakorol, azontúl magok a katolikusok s egyedül csak ők gyakorolhatják, ez magától értetik. Ez még csak kérdésbe sem jöhet.

Kérdés lehet majdan csak az, hogy püspökeink jövedelmeik aránya szerint a közoktatásügy költségeinek fedezéséhez s az alapság anyagi helyzetének javításához mennyivel járuljanak éven-

kint, s melyik ezendő egyházi szerv önkormányzati hatóság legyen az, melynek rendelkezésére az illető mennyiséget évenként átadni tartozzanak? Ezt a kérdést a congressus fogja megoldani. Ennek megoldására semmi más hatóság illetékes nem lehet.

Lesznek talán, a kik a világi katolikusok illetően beavatkozását a püspökökre nézve sérelmesnek fogják gondolni. De fontolják meg jól, hogy miről van szó. Szó van arról, hogy az egyházi javak kezelésére a világi katolikusok egyetemének bizonyos és határozott ellenőrző befolyás engedtetvén, ez által az egyházi javak az ország összes katolikusainak védelme alá helyeztessenek.

Nem volna helyes, hogy bárki, világi vagy pap e kérdésre nézve illusiókban ringassa magát. Ha egyházi önkormányzatunk kelletén túl késik, s ha az osztrák hatalom ez alatt nehéz helyzetbe jut, bizonyos, mint nappal a világosság, hogy püspökeink a legnagyobb erélylyel s a legjobb akarattal sem gátolhatják meg az egyházi javak elvételét.

Az egyházi javak secularisatiója korunkban az egyházellenes politikának kedvenc eszméi közé tartozik. Hogy ez nekünk katolikusoknak iszonyú sérelmet és kárt tenne, a magyar haza javát pedig egy árva fillérrel sem mozdítaná elő, sőt az ország lakóinak felét hátravetvén közművelődési érdekeiben, ez által nagy csapás lenne a közjóra nézve — ez kétségtelen. Ezt bizonyítani felesleges.

Egyetlen egy van, a mi elháríthatja e csapást. Ez egy: autonómiánk megalkotása úgy, hogy a katolikus egyházi javakat kénytelen legyen mindenki jogilag is, de tényleg is a magyarországi katolikusok egyetemének vagyonául tekinteni. S ez esetben meg fogja menteni, de csak így mentheti meg a katolikusok egyetemének tiltakozó szava, a katolikusok minden egyházi javát, bármily alakban felmerülő elkobzási kísérletek ellen.

Czélom volt a mondottak során főbb vonásokban autonómikus törekvésünk jelen állását és irányát körvonalozva, megvilágítani azon alapelveket, melyeket nézetem szerint szem előtt kell tartanunk s melyeket egyházi életünkben érvényre juttatni a szervezkedési munkálkodásnak leendő feladata.

A szervezési részletekbe nem bocsátkoztam és nem bocsátkozom. Első, hogy tisztában legyünk az autonómia feladatára nézve, s ekként az ügy iránti élénk érdekeltségre, vagy ha szükség lenne rá, a küzdelemre is erőt merithessünk annak tudatából, miszerint

az a mit akarunk, az a mire törekszünk, a vallásnak, a haladásnak és a szabadságnak közös érdeke.

A megalkotandó önkormányzat organismusának tervezésénél s az e fölötti eszmecserék alkalmával, három vezéreszme helyes irányt adhat nézeteinknek. Átalánosságban érintem mindegyiket.

Ezen önkormányzati organismusban a papságnak át kell engednünk azon helyet, mely a papságot egyházzolgálati állásánál s az ez iránti tiszteletnél fogva megilleti; a tulsulyt azonban a világi hivek részére kell biztosítani. Az egész szervezetet a tiszta képviselő elvére igyekezzünk fektetni, hogy az önkormányzat minden fokozatán az egyházközségi s espereskerületi tanácsok szervezetében épen úgy, mint az egyház-megyei s országos önkormányzati hatóságok működésében a katolikusok közakarata nyerjen kifejezést. Végre, a végrehajtásban minden fokozaton az egyéni felelősség alkalmazására kell törekednünk. Az utolsó pont némi magyarázatot kíván.

Autonomiánkban az országos központi kormányzat kezelése egy háromtagú kormányzatra lenne bízandó, úgy hogy azon tagok mindenike a maga kijelölt körében a végrehajtás iránt felelősséggel tartozzék. Ezen kormányzatnak egyik tagja papi állású egyén volna, s kezelné az egyháziak személyi s egyéb oly ügyeit melyek végeldöntése a katolikus congressus illetőségi körébe utaltatnék. A másik tag, világi egyén, kezelné a nevelési ügyeket. A harmadikra, ki szintén világi egyén lenne, a pénzügyek kezelése tartoznék.

Ezen központi kormányzat tagjait a congressus választaná a congressus tagjaiból. Felelősség tekintetében azon viszonyba lennének helyezendők a congressussal szemközt, a mely viszony képviselői kormányzat mellett a ministerek és az országgyűlés között létezik.

A végrehajtási felelősségnek ezen elvét az alsóbb fokozatokon is alkalmazni igen czélszerű leend. Az egyházmegyei, kerületi s községi végrehajtó közegek szintén választás útján állíttatnának elő, s felelősségi viszonyban az illető egyházmegyei kerületi s községi tanácsokhoz állanának.

Azt mondják, Róma nem fogja engedni egyházi autonomiánk szervezését. Azt mondják, hogy Róma mozgásba teendi a befolyások összes gépezetét autonomikus törekvéseink meghiúsítására.

Nem valószínűtlen, sőt alkalmasint igaz, hogy Rómában nem jól vannak értesülve önkormányzatra törekvő szabadsági mozgalmunk természetére iránt. Vannak bizonyára a kik mozgalmunkat az

örök-városban befeketíteni igyekeznek, a kik felvilágosult püspökeinket, mint heretikusokat, bennünket világiakat mint schismaticusokat denunciálnak.

Ha a liberalis táborban vannak denunciánsok, a kik tán azt kívánják, hogy mi katolikusok agyba főbe verjük egymást vagy legalább is proclamáljuk a papok kiirtását, és mivel az autonomia alatt nem ezt kívánjuk érteni, tehát autonomikus törekvésünket azzal vádolják, hogy ez nem szabadelvű: miért ne lehetnének az egyházi reactió táborában olyanok, a kik mert egyházi külügyeinket fel akarjuk szabadítani úgy a püspöki hatalm túlterjeszkedése, valamint a világi kormány illetéktelen befolyása alól, tehát egyház-felforgatási törekvéseket tulajdonitanak buzgalmunknak.

Ehez járul azon kivételes helyzet, melyet Róma az ujonnan alakuló olasz államban és olasz társadalomban elfoglal. Egy részről éles összeütközésben az olasz állam igényeivel, s így a világi hatalommal, más részt minden oldalon hitujítási jelenségek által zaklatva, minden mozgalmat, mely az egyházra vonatkozólag a világi társadalomban felmerül, kérlelhetlen ellenségeitől kénytelen tekinteni. A világiak minden igényében egy újabb fenyegetését látja az egyház érdekeinek. A világiakat ellenségeitől tekinti, a helyett, hogy támaszát keresné azok kibékítésében. Az olasz állam mint ellenség is lépett fel. Elkobozta az egyházi vagyont; lelkiismeretlentül elprédálja azt a szó szoros értelmében, és kielégítetlen maradnak azon fontos érdekek, melyeknek éppen e vagyon által kellene kielégítetést találniok.

Ily viszonyok közé helyezve Róma, természetesen a maga specialis helyzetének szemüvegén át gyanús szemekkel tekint minden mozgalomra, mely az egyház kebelében bárhol mutatkozik. Csaklódik azonban a ki azt hiszi, hogy Róma makacsul ragaszkodik az önkormányzati reformok ellenzéséhez még akkor is, ha egyszer meggyőződött, hogy a reformtörekvés érintetlen hagyja a vallás dogmáit, és a katolikus egyház benső szervezetét.

Van elég példa reá, hogy a hol a viszonyok megkívánják, Róma beleegyez nemcsak az egyháznak az államtól való különválasztásába, de egyszersmind elfogadja ennek következményeit, és megnyugszik azon intézményekben is, melyek létrehozása ezen elválasztás folytán elkerülhetlenné vált.

A magyarországi katolikusok önkormányzatának [szervezése, a magyarországi katolikusok feladata. Ügyszeretet, az eltérő nézetek iránti kölcsönös türelem a viták terén, és erős akarat, erély az alkotásban, el fognak vezetni a nagy célhoz mely előttünk lebeg.

Hogy milyen legyen egyházi autonomiánk szervezete, ennek eldöntésébe sem a kormány sem a törvényhozás nem avatkozhatik. Természetes azonban, hogy ha a szervező gyűlés elkészül munkálataival, e munkálatot be kell [mutatnunk a magyar törvényhozásnak.

Be kell mutatnunk azért, mert a magyar törvényhozásnak joga van értesülést nyerni arról, hogy a magyarországi katolikusok tervezett önkormányzata az állam érdekeivel nem ellenkezik, sőt haladási mozzanatot képez a közművelődés terén. Joga van értesülést nyerni mindezekről annál fogva is, mert az állam csak azon esetben fogja a most általa gyakorolt egyházkormányzati jogokat és a kezei közt lévő javakat visszaadni nekünk katolikusoknak, ha meggyőződött, hogy autonomiánk bir a szabad önkormányzatnak és az életrealitásnak feltételeivel.

És ha ezekről egy napon meggyőződni a magyar törvényhozásnak alkalmá lett: azt a mit nyolcz millió katolikus kíván, a kath egyházi önkormányzat becikkelyezését — meg nem tagadhatja.

DE BALLAGI GÉZA.

